

Kriittinen hätähuuto kaupunkien suunnittelun ja kehittämisen käytännöistä – huutajana kaupunkiluonto

KANNINEN, JAANA & SEPPO, SANNI (2022; toim.)
Huuto kaupunkiluonnon puolesta, 271 s. Vastapaino, Tampere.

Nykymaailma on täynnä muutoksia ja riskejä, ja ihminen on niissä valtaosassa muutoksen liikkeelle sysännyt tai sitä voimistava voima. Ihmisen aikaansaamia muutoksia maapallollamme voisi listata lukuisia. Yksi näistä on kaupungistuminen, joka voidaan määritellä niin kaupunkimaisen rakenteen laajenemisena, sen tiivistymisenä sekä kaupungeissa asuvan väestön määrän ja osuuden kasvuna. On ymmärrettävää, että kaupungistuminen ajaa luonnonympäristöä nurkkaan tai pilkkoo ja häiritsee sitä. Mutta luonto sinnittelee vastaan, ja esimerkiksi kaupunkivihreää löytyy kaikista kaupungeista enemmän tai vähemmän. Kaupunkivihreää voivat olla niin laajat lähimetsät, puistot, joutomaat, viherkatot, puut ja istutukset kuin asfaltin raossa sinnittelevä pieni voikukka. Kasvien lisäksi kaupunkimaisessa ympäristössä sinnittelee ja taistelee – tai voittaa, tai häviää – monet eri eliöt ja eliöryhmät. Ilman ihmistä ei olisi kaupungeja, ja ilman kaupungeja ei olisi kaupunkiluontoa. On kuitenkin kiistatonta, että kaupungistuminen saa aikaan habitaattien pirstoutumista, ekologisten käytävien katkeamista, vanhoja puita ja metsiköitä kaadetaan ja muutenkin monin eri tavoin kaupunkimainen ympäristö heiluttaa ja häiriköi luonnon luonnollisia prosesseja. Lisäksi lähimetsät, vihreät puistot ja merenrannat ovat kaupunkilaisille kokemusten, elämysten, rentoutumisen, ulkoilun, luonnosta nauttimisen, luonnon arvostamisen ja jopa marjastuksen ja sienestyksen paikkoja. Se, miten asukkaat saavat hyvinvointiaan vahvistavia sykäyksiä lähiluonnosta, vaihtelee yksilöllisesti – ja kaupunginosittain. On kuitenkin laajalti tunnustettu ja tunnistettu, että luonto valtaosalla asukkaista edistää ihmisen hyvinvointia. Ja se on myös kiistatonta, että ihminen on vastuussa kaupunkiluonnon hyvinvoinnista.

Toimittaja, tietokirjailija Jaana Kanninen ja valokuvataiteilija Sanni Seppo ovat toimittaneet Vastapainon julkaiseman populaarin tietokirjan *Huuto kaupunkiluonnon puolesta*, joka tarkastelee usean tarinan kautta kaupunkiluontoa kaupunkilaisten kokemana ja elämänä. Kirja on kokoelma aktiivisten asukkaiden kertomuksia ja tunteja suhteestaan luontoon kaupungissa – ja kaupunkiin luonnossa. Päärungon kirjalle antaa kym-

menen tällaista asukastarinaa, ja tätä täydentävät toimittajien kirjoitukset ja pohdinnat omina kappaleinaan. Tukensa tälle kaupunkiluonnon puolesta puhujalle ja sen hätähuudon esiin huutajalle on antanut Maj ja Tor Nesslingin säätö.

Kirja on kummunnut useista konflikteista ja kitkasta kaupunkilaisten ja niin sanotun virallisen kaupungin tai sen virkamiesten kesken. Kitkaa on saattanut syntyä niin lähiluonnon suojelusta, puistojen säilymisestä ja jopa elottoman luonnon kuten kallioiden koskemattomuudesta. Aktiiviset kaupunkilaiset ovat kokeneet muun muassa asuinalueiden rakentamisen ja uusien liikennelinjauksien vetämisen olevan isku kaupunkiluontoa kohtaan. Kirja on syntynyt myös useista voitoista, joita kaupunkiaktiivit ja kaupunkiluonnon puolesta puhujat ovat ottaneet erilaisista suunnittelu- ja rakentamishankkeista. Suurinta kaupungistumisen luoma kasvupaine on pääkaupunkiseudulla, minkä takia valtaosa kirjan tarinoista kytkeytyy Helsinkiin. Toimittajat käyttävät usein käsitettä lähiluontokiista, kun he puhuvat näistä konflikteista kaupungissa.

Kirja sopii sekä lähiluonnosta ja kaupunkiluonnosta kiinnostuneille, yleisesti ympäristön tilasta huolestuneil-

le sekä kaupunkien suunnittelua ja kehittämistä pohtiville. Kirjan toimittajat onnistuvat omilla kirjan luvuillaan taustoittamaan suomalaisten kaupunkien kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä ja historiallisia ajureita. Näin ollen kirja sopii myös niille, jotka haluavat ymmärtää miten kaupunkilaisia on osallistettu tai oltu osallistamatta erinäisissä kaupunkikehityshankkeissa ja suunnittelussa. Kuten kirjan otsikkokin sanoo, nostaa teos esiin kaupunkiluonnon hätähuutoa.

Se tuo myös esiin niitä aktiiveja, jotka haluavat huutaa kaupunkiluonnon puolesta.

Toimittajista Jaana Kanninen selittää lukijalle mitä on aktiivinen kaupunkilaisuus ja asukasdemokratia. Hän selittää mihin pohjautuu asukkaiden vaikutusmahdollisuudet tai -mahdottomuudet. Eli mikä on se hallinnollinen, lainsäädännöllinen ja yhteiskunnallinen viitekehys, jossa aktiiviset kaupunkilaiset voivat osallistua ja vaikuttaa. Teoksen näkökulma on kriittinen, ja se nostaa esiin yhteiskunnallisia ja taloudellisia rakenteita, jotka ovat moottoreita rakentamiselle. Toimittajien piinapenkkiin joutuvat niin asuntotuotanto, kiinteistösijoittaminen kuin asumisen tuen järjestelmät. Lisäksi kirja tarkastelee näitä moottoreita eri mittakaavatasoilla maakuntatasolta hy-

vinkin paikalliseen. Maakuntatasolta esiin nostetaan muun muassa MAL-sopimukset eli maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimukset. Näissä sopimuksissa kunnat sopivat valtion kanssa esimerkiksi asuntorakentamisen määrätavoitteista tai laajoista liikennehankkeista, jotka ulottuvat yli kuntarajojen. Toimittajat haluavat nostaa MAL-sopimukset esille kirjassa, koska ne ohjaavat juuri niitä rakennus- ja kehityshankkeita, jotka nakertavat ja uhkaavat kaupunkiluontoa, mutta jotka usein jäävät vähälle huomiolle tai niiden vaikutus sivuutetaan julkisessa keskustelussa. Kirjan mukaan MAL-sopimuksissa sovittuja rakentamisen ja aluekehittämisen tavoitteita on kaupunkien liki pakko noudattaa, eikä kansalaisten vaikuttamiselle jää juurikaan tilaa.

Suunnittelukäytänteiden ja yhteiskunnallisten ajureiden lisäksi kirja antaa kattavan kuvan myös siitä, miten luonto ja luonnonympäristöt olleet ja mukautuneet kaupunkimaisessa ympäristössä historian saatossa. Esiin nostetaan muun muassa puistojen rooli ja piirteet aikojen kuluessa. Lisäksi koska kirja keskittyy pääosin Helsinkiin, on merellisyys ja ranta-alueet merkittävässä roolissa kaupunkiluonnosta puhuttaessa. Kaupunkiluontoa ei siis voida katsoa kapeasti vain puistoiksi ja lähimetsiksi.

Kun toimittajien taustoittamisen jälkeen pääsevät ääneen kymmenen tarinan kirjoittajaa, pääsee kirja, ja lukija, konkretian ja aitojen kokemusten äärelle. Tarinoissa välitetty kohtaamisesta kaupunkiluonnosta elämykset ja moniaistisuus. Tarinoissa muun muassa kerrotaan kuinka lapset leikkivät ja kokevat osana kaupunkiluontoa ja kaupunkiluonnossa – luonnossa ja sen kanssa. Lisäksi tarinoissa tuodaan esiin konkreettisia kertomuksia aktiivisista asukkaista ja heidän toimistaan. Osa tällaisista tarinoista on kuin päiväkirjojen kertomaa siitä, kuinka vaikuttamishankkeet ovat edenneet käytännössä.

Kirjassa on runsaasti relevanttia ja autenttista kuvitusta tapahtumista ja aktiviteeteistä sekä ennen kaikkea kaupunkiluonnosta. Juuri luonnon kuvaaminen valokuvien voimin ja visuaalisin merkityksin tekee kirjasta sekä jollain tapaa konkreettisen ja lähestyttävämmän että

kutsuvamman. Ilman tällaista kuvitusta kirjan sanoma ei saavuttaisi niin hyvin lukijaa. Kuvitusta valitessa on kivasti käytetty myös ylhäältä ilmasta otettua kuvaa, joka luo karttamaisen tunteen kuvitukseen, silti visuaaliselle tyylille uskolliseen tapaan.

Koska kirja käsittelee pääosin Helsinkiä, mutta kirja on tarkoitettu kansalliseen levitykseen, ovat toimittajat tehneet hyvän ratkaisun avaamalla kirjassa esitettävien alueiden tai kaupunginosien erityispiirteitä ja antamalla tapausesimerkkejä niin rakennus- kuin aktivismihankkeista kaupunginosissa. Samaan tapaan tällaisilla tarinoiden väleihin sijoitetuilla selitetään myös Helsingin kaupungin nimettyjä kaupunkiluonnosta vaalimisen hankkeita ja strategioita, kuten esimerkiksi Vihersormet. Jos asetet kämmenen sormet harallaan Helsingin kaupungin kartan päälle, huomaat, että sormet noudattavat säteittäin lähteviä viherkäytäviä tai vihreiden alueiden ketjuja.

Kirjan toimittajien ote ja tyyli on kärjistävä, kriittinen ja nykyisiä käytänteitä haastava. Kymmenen asukas- ja asukasaktiivitarinaa kaupunkiluonnosta luo katselu- ja kosketuspinnan yksilöiden kokemuksiin luonnosta kaupungissa (ja kaupungista luonnossa) sekä asumiseen sen kanssa. Toimittajien väli- ja johdantokappaleet ovat sen sijaan ikään kuin kurkistuksia pinnan alle: mitä yhteiskunnallisia, taloudellisia ja hallinnollisia rakenteita kaupunkien suunnittelun ja kehittämisen taustalla on? Kymmenen tarinaa kertoo aktiivisten kaupunkiluonnosta puolestapuhujien kokemuksista tämän pinnanalaisen koneiston kanssa toimimisesta. Tämä teos kertoo kaupunkiluonnosta puolesta puhujien tarinaa. Pääviesti on se, että kestävä kehitys tavoitteet siirtyvät verkkaisesti kaupunkien suunnitteluun ja kehittämiseen sekä niiden parissa työskentelevien käytäntöihin ja työskentelyyn.

PETTERI MUUKKONEN
*Geotieteiden ja maantieteen osasto,
Helsingin yliopisto*

Kotitarpeesta modernin tuotannon tarpeisiin – elänteollisuuden kulttuurihistoriallista tarkastelua

KAARLENKASKI, TAIJA & LATVA, OTTO (2022; toim.) *Tunteva tuote – Kuinka eläimistä tuli osa teollista tuotantoa?* 382 s. Vastapaino, Tampere.

Nykymuotoisen eläintuotannon ekologista ja eettistä kestämyttömyyttä on jo tutkittu ja siitä on tuotettu tilastotietoa. Myös tahtoa asian pohtimiseen alkaa jo olla, ja keskustelu eläinten asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa vilkastuu koko ajan. Toimittajat Taija Kaarlenkaski ja Otto Latva huomauttavat, että eläintuotannosta käytävä keskustelu on pitkään ollut historiatonta ja se, miten tällaiseen tuotantomalliin on päädytty, on jäänyt hämärän peittoon. Tähän ongelmaan *Tunteva tuote – Kuinka eläimistä tuli osa teollista tuotantoa?* pureutuu.

Kirja käy läpi suomalaisen eläintuotannon historiaa tehden ymmärrettäväksi sen nykypiirteitä. Se tuo ansiokkaasti esiin taustalle ja syrjään jääneitä toimijoita kuten eläimiä itseään, ja purkaa toimijuuksia, joita on ymmärretty liian kapeasti, kuten tilallisten osaa ja asemaa tuotannon teollistumisessa. Moni kirjoittaja nostaa historiasta esille ilmiöitä, jotka ensilukemalta vaikuttavat jääneen taakse, mutta tarkemmin ajateltuna ovat yhä läsnä kulttuurissamme ja yhteiskunnassamme. Taina Syrjämaa esimerkiksi käsittelee erityisesti tuotantoeläimiin ja eläinperäisiin tuotteisiin liittyviä näyttelyitä 1800-luvun lopulla ja kytkee niiden palkitsemis- ja erottautumiskulttuurin markkinatalouden kehittymiseen. Vaikka tämän päivän voipaketista puuttuvat maailmannäyttelyjen mitalisijat, tavoittelemme edelleen menes-